

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. MÄRTSIL 1931. A.

Nr. 6

ÜHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	
Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	2.50
Üksik number	—25
1923 aastak.	—50
1924	3.—
1925—1930 a. ä	5.—

Toimetus ja talitus:
Tallinnas, Suur Roosikrantsi
uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal-
linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:	
1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—,	
¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50,	
1/16 lhk. Kr. 1.25.	
Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.	

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Maavalitsused praegu ja nende ümberkorraldamise võimalused tulevikus — kulude kokkuhoiu ja otstarbekohasuse seisukohalt — hoolekande ja tervishoiu alal — V. Rebane	Lhk. 83
Maavalitsuste ümberkorraldamise võimalustest — hariduse alal — E. Rosenberg	„ 90
Maavalitsuste arvepidamise uus kord — Heino	„ 92
Eluvõõras ja segadusi tekitav korraldus	„ 94
Küsimused ja vastused	„ 96
Kuulutused	„ 82

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr. —50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„ 3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„ 5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„ 5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„ 5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„ 5.—	1930 a. press-paan köites à	„ 1.20
„	1929 a.-k.	„ 5.—	kuldköites	„ 1.75
„Esimene Eesti omavalitsuste-			„Meie maaomavalitsuste üm-	
gelaste kongress“	„	2.50	berkorraldamise sihid“ . . .	„ —.60
Seesama omavalitsustele . . .	„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogv maaoma-			viisilise raamatupidamise	
valitsuste kohta, 1 eks. 70			revideerimise kava“	„ —.50
s., 5 vihku 3.25 s., 10 vihku			Vallavolikogude kodukord . .	„ —.15
6.50 s., 20 vihku		13.—	„Maaomaval.“ köidetult kallimad: kooliköide 80 s.	
			kalingorköide 125 snt., nahkköide 1,50 snt.	

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusette-
võte ning mille tegevusest saadud tulud
omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähe-
vad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma
majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõ-
netr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Kuulutakse maksvusetaks:

1) Joan Jakobi p. Rõshovi hobuse-
pass, väljaantud Skarjätina vallavalitsus-
sest Nr. 114 all.

2) Semjon Dimitrievi hobusepass,
väljaantud Skarjätina vallavalitsusest 21.
jaanuaril 1921. a. Nr. 114 all.

3) Kõljale põllutöökooli hobusepass,
väljaantud Pihla vallavalitsusest 10. dets.
1927 a. Nr. 511 all.

4) Rudolf Augusti p. Koorti hobuse-
pass, väljaantud Meeri vallavalitsusest 4.
jaan. 1921 a. Nr. 309 all.

5) Mihkel Vaheri hobusepass, välja-
antud Säreveere vallavalitsusest 20. sept.
1927 a. Nr. 73 all.

6) Johannes Aro hobusepass, väljaan-
tud Votikvere vallavalitsusest 15. dets.
1920 a. Nr. 775 all Jakob Anslangi nimele.

7) Gustav Toominga hobusepass,
väljaantud Kuremaa vallavalitsusest 28.
oktoobril 1921 a. Nr. 554 all.

8) Mihkel Jüri p. Andreeseni kait-
sevæest vabastamise tunnistus, väljaantud
suurtükiväe tagavara divisjoni ülema
poolt 27. mail 1920 a. Nr. 2989 all.

Maavalitsused praegu ja nende ümberkorraldamise võimalused tulevikus — kulude kokkuhoiu ja otstarbekohasuse seisukohalt — hoolekande ja tervishoiu alal.

V. Rebane,

Valga Maavalitsuse abiesimees.

I. Üldmärkmeid.

Võttes vaatlusele maavalitsuste praegust seisundit, nende ülesandeid ning kohustusi ja nende ümberkorraldamise võimalusi kulude kokkuhoiu ja otstarbekohasuse seisukohalt hoolekande ning tervishoiu alal, olgu üldiselt tähendatud mõnesugustele põhimõtetele, mis peavad olema juhiseiks ümberkorraldamisel.

Kõige esiteks olgu tähendatud, et iga suguste ümberkorralduste põhinõudeks olgu otstarbekohasus. Kui ümberkorralduse tagajärjeks on asjade otstarbekohasem korraldamine, siis alles võetagu ette vajalik ümberkorraldamine. Teiseks nõudeks olgu kindlasti ka administratsiooni kulude vähendamine, mis ise aga ei saa olla esimeseks ning peamiseks nõudeks. Sest pole mõistlik ometi igal juhtumil, igal tingimusel aluseks võtta kulude kokkuhoiu. See võib viia absurdumini. Nõudes kulude kokkuhoiu igal alal ja igal tingimusel — nõuame tegevusetust.

Kõige õigem ja õnnelikum juhtum ümberkorraldamisel on seisnud, kui need kaks nõuet — otstarbekohasus ja kulude kokkuid — on seoses.

Neist põhimõtetest lähtudes peame maavalitsuste ümberkorraldamisel silmas pidama, et teostetakse lai detsentralistlik valitsemine vastavalt otstarbekohasusele ning võimalikult väikese administratsiooni kuludega.

Sellest seisukohast võtan vaatlusele maavalitsuste hoolekande ja tervishoiu ala korralduse, püüdes saada selgust, kas on õigustatud neis alades maavalitsuste olemasolu või oleks otstarbekohasem neid ülesandeid panna keskvalitsuse või vallavalitsuste peale.

II. Hoolekande ala.

Asudes hoolekande ala korralduse vaatlusele, peatume alguses mõne sõnaga ava-

lik-õiguslikkude asutiste kaudu korraldatava hoolekande arengu juures.

Juba 1849 aasta Liivimaa Talurahva Seaduse § 585 kohustab valla kogukondi avitama viletsusse langenuid kogukonnaliikmeid, öeldes: „Eggaüts koggodus peap, ni paljo kui ta eal jõvvap, neid koggoduse inimesi avvitama, kea ilmsüta hädda nink vaesuse sisse omma saddanu, nink essi-ärnalikult vaeste pärrajänu laste eest hoolt kandma; ka jõvvetumide eest, kea vannuse, tõbbe ehk nõrkuse pärrast ei jõvva essi oma pääd toita nink kel säratsid liggimetsi hõimlasi ei olle, kelle võlg olles neid oma jõvvo pärra ravvitseda nink üllespidada“. Sama seaduse § 586 järele koostas abisaajate nimestiku vallakogukonna valitsus ja kinnitas mõisavalitsus.

Sellane abiandmise kord ning alus kestis kuni 11. juunini 1866 a., mil maksuma pandi „Eeskirjad avaliku hääkorra kohta Balti kubermangude valdades“ (Venē Seltskondliku Hoolek. Sead. §§ 585—588, — VSK XIII. k.). Selle seaduse järele jäid hoolekandelise abi määramise alused peaaegu samasuguseks (§ 16), kuid abi määramise otsustamine ning abisaajate ehk vallavaeste nimestiku kindlaksmääramine läks vahepeal 1866 a. 19. veebruari seadusega ellukutsutud, loodud vallakogukondade volikogude kätte (§ 17). Abisaajate nimestiku kinnitamine jäi mõisavalitsuse poolt ära. Niisugune raskepärane hoolekande korraldus jäi maksuma üldiselt kuni 1925 a. 19. juuni Hoolekande Seaduse maksmahakkamiseni.

Eesti Vabariigiga tuli ka vaadetes hoolekandele suured muudatused. Hoolekandele pühendati vajalik tähelepanu. Ja selle tulemusena pandi maksuma 1925 aastal Hoolekande Seadus (RT 120/121 — 1925), mis tõi põhilise reformi sellesse alasse.

Hoolekande Seadusega määrati täpsalt kindlaks hoolekandelise abisaamise õigustatavad alused, hoolekandelise ala korral-

davad asutised jne. Elust väljakasvanud nõuded leidsid kajastust ning korraldavat väljendust Hoolekande Seaduses. Suurem osa hoolekande kohustistest pandi omavalitsuse peale. Riik kannab sellest ainult väikese osa. Sellast seaduseandja tahet väljendab täie õigusega ning selgusega seaduse eelnõu seletuskiri, kus öeldud, et abiandja orgaan peab abisaaja lähedal olema, riik aga peab ainult sellast hoolekannet korraldama, mille teostamine omavalitsustele sünnitaks raskusi, kuid oleks riigi poolt otstarbekohasemalt teostatav.

Asudes vaatlusele, milliseid kohustusi ning ülesandeid paneb Hoolek. Sead. maavalitsustele, saame ühtlasi võtta arutusele, kas mainitud ülesannete täitmine just maavalitsuste poolt on otstarbekohane ning kulude suhtes kokkuhoidlik, samuti arutada, kas maavalitsuste ülesandeid on võimalik panna mõnele teisele asutisele ja kas see on kohane.

Hoolekande Seadusega maavalitsustele pandud ülesandeid ning kohustusi võib liigitada kahte ossa: 1) hoolekandeline abiandmine ja 2) järelevalse valdade ning eraorganisatsioonide tegevuse üle ja neile juhiste ning nõu andmine.

Hoolekandelist abi annab maavalitsus 1) kinnise hoolekande korraldamise teel — lastekodud (H. S. § 51 ja § 63), vanade ja vigastekodud (H. S. § 103 ja § 104) — ja 2) lahtise hoolekande korraldamisega — rinnalaste ja emadekodudes 3 aastaseks saanud laste paigutamine perekondadesse ülalpidamisele (H. S. §§ 50 ja 51), toetusteandmine puudustkannatavatele perekondadele laste ülalpidamiseks ning ravimiseks (H. S. § 74).

Olgugi, et maavalitsuste tulud on praeguste maksuseaduste juures äärmiselt piiratud, moodustades 1928/29 a. ainult 3% üldisest maksukoormatisest (vt. Eesti Statistika — 1930 a. Nr. 12 lhk. 708), mille tagajärjel ainult ühel maavalitsusel (Valga) pole võlgasid — saadud laenusid, — ometi on kõigil maavalitsustel kinnine hoolekanne enam-vähem teostatud vanadekodude ja lastekodude avamiste ning ülalpidamiste teel. Vaadeldes andmeid kinnise hoolekande asutiste kulukuse kohta, näeme, et maavalitsuste asutised on palju vähem kulukad, kui vastavad riigi keskasutise poolt ülalpeetavad asutised.

Minu poolt käesoleva aasta veebruari algul kogutud ametlikud andmed näitavad selles asjas 1929/30 a. kulude kohta järgmist:

Maavalitsuste poolt peetakse üleval 1)

10 vanade ja vigaste kodu, kus keskmiselt läheb üldkuludid ühe hoolealuse kohta päevas 85 senti, 2) 9 lastekodu, kus keskmine üldkulu päevas ühe hooleal. kohta 1 kroon 27 senti ja 3) 2 nõrgamõistuslike varjupaika, kus keskm. üldkulu ühe hoolealuse kohta 69 senti päevas. Kui neid andmeid võrrelda Eesti Statistika 1930 a. septembri numbris (9) toodud riigi keskasutise poolt ülalpeetavate vastavate asutiste kuludega, siis leiame, et vanadekodude vastavas sõjainvalliidide asutises läheb ühe hoolealuse ülalpidamiseks üldkuludid (kr.) 1,30 päevas ehk 45 senti päevas kallim kui maaval. vanadekodudes; riigi Vaivara lastekodus läks ühele hoolealusele üldkuludid päevas kr. 1,80 ehk 53 senti päevas kallim kui maaval. lastekodudes keskmine kulu; riigi Udriku nõrgamõistuslike kodus läks ühele hoolealusele üldkuludid päevas kr. 2,70 ehk kr. 2,01 päevas kallim kui maaval. vastavais asutisis. Seda sama leiame hoolek. asutiste personaali palgade võrdlemisel. Nii, näiteks, läks maavalitsuste lastekodudes personaali palkadeks (administr. kulu) iga lapse kohta aastas keskmiselt 89 krooni, kuna riigi Vaivara lastekodus — 166 krooni ehk kahekordselt rohkem.

Ometi peab siinjuures märkima, et maavalitsuste hoolekande asutised vastavad nõuetele. Nendes esilduvad, tõsi küll, mõnesugused puudused, mis vajavad kõrvaldamist, kuid ei või ka ometi väita, et riiklikud hoolekande asutised puudustest vabad oleks.

Kõigest eeltoodust võime järeldada, et maavalitsused suudavad ja saavad kinnist hoolekannet palju otstarbekohasemalt ja kulude suhtes kokkuhoidvamalt teostada, kui seda teevad keskasutise ametnikud.

Mis puutub lahtise lastehoolekande korraldamisse, siis on ses osas, minu arvates, küll Hoolek. Seadus asjata ebaühtlust ning selgusetust loonud. Praegu jaguneb hoolek. kohustise järele lahtine lastehoolekanne maal 3 ossa: riik, maavalitsus, vald. Asun seisukohal, et selguse ning ühtluse mõttes peaks lahtine laste hoolekanne selles osas, mis praegu kuulub maavalitsustele, kuuluma vallale. Selles asjas võiks jääda ühtlane kord vanade ja vigaste hoolekandega, nimelt: kinnine hoolekanne nii vanade ja vigaste kui ka laste kohta kuuluks maavalitsustele, kuna üldine lahtine hoolekanne kuuluks vallavalitsustele. Sarnane kord on täiesti põhjendatud, otstarbekohane, tooks hoolekande kohustuste määramisel selguse ning ühtluse. Seda

asjaolu peaks maavalitsuste ümberkorraldamisel silmas peetama. Kuid valdade praeguse rahanduse juures peab siiski kahtlema, kas nad suudavad neid kohustusi täita. Kogutud andmete järele on maavalitsuste kulud sellel alal küllalt suured, nimelt:

ehk 18,65%. Kuna valdades puuduvad eri ametnikud, kes ainult hoolekannet korraldavad, siis tuleb valdade hoolekandelise korralduse andministratsiooni kulud saavutada vastavate kulude liigi osasuuruse kaudu. Nimelt on Valgamaa valdade 1929/30 a. hoolekandelised kulud kr.

1) Harju	m/val. 1929/30 a. kr.	7053,92	ja 1930/31 a. ette nähtud kr.	12250,—
2) Järva	" " " "	5219,07	" " " "	5500,—
3) Lääne	" " " "	5784,31	" " " "	6000,—
4) Pärnu	" " " "	28741,58	" " " "	29000,—
5) Petseri	" " " "	5404,40	" " " "	6000,—
6) Saaremaa	" " " "	4484,—	" " " "	6000,—
7) Tartu	" " " "	2984,86	" " " "	4850,—
8) Valga	" " " "	3438,60	" " " "	6800,—
9) Viljandi	" " " "	2823,20	" " " "	3712,40
10) Viru	" " " "	13416,69	" " " "	20000,—
11) Võru	" " " "	2648,70	" " " "	3000,—

Kokku: 1929/30 a. kr. 81999,33 ja 1930/31 a. ette nähtud kr. 103112,40

Seega tooks see valdadele kr. 103000-lise kulukoormatise, mis praeguse rahandusliku seisundi juures valdadele üsna raskeks kujuneks ja mille all siis kõige pealt kannataks hoolekandeline abiandmine.

Väga mitmelt poolt on maavalitsustele ette heidetud, et nende administratsiooni kulud olevat liiga suured. Jättes kõrvale selle küsimuse üldise lahenduse, kuna see ei kuulu käesoleva arutluse piiridesse, vaatleme lähemalt, kas sellastel etteheidetel ning väidetest on alust hoolekande korralduse (administratsiooni) alal. Alljärgnev andmete tabel, mis koostatud ametlikel andmeil, aitab saada meile selles küsimuses enam-vähem täpsat ning selget vastust.

Sellest tabelist näeme, et maavalitsuste hoolekande administratsiooni kulud moodustavad 1929/30 a. ainult 4,1% ja 1930/31 a. ainult 3,8%. See on igatahes niivõrd väike kuluprotsent, et juttugi ei või olla administratsiooni kulude protsendi kõrgest määrast, vaid ümberpöörduvalt.

Et asi selgem oleks, siis vaatleme vastavat kulu suurust valdades. Kahjuks pole mul käepärast üleriiklikke andmeid valdade kulude kohta 1929/30 a., mispärast võin selles asjas tarvitada ainult Valgamaa valdade 1929/30 aruannete järele koostatud andmeid. Arvan, et see asja valgustamiseks siiski küllaldaselt kaasa aitab.

Sellest selgub, et ainult vallavalitsuse ametnikkude palkadeks on Valgamaa valdade 1929/30 eelarveaasta üldkulude kr. 220.223,28 summast läinud kr. 41.087,13

47.983,28 ehk 21,8% üldkuludest. Võttes 21,8% vallaval. ametnikkude palkade hoolekandelisele korraldusele (administratsioonile) kuuluvaks osaks kr. 4.957,— ehk 9,4% hoolekande ja selle administratsioonile kulutatud summat (kr. 47.983 + kr. 4957=) kr. 52.940-st. Kuna Maavalitsuste 1929/30 a. hoolekande administratsiooni kulude % oli 4,1, siis osutub valdade kulu sel alal üle 2-he korra ehk 5,3% võrra kallimaks.

Järelevalve ning hoolekandelise tegevuse juhtimise alal on maavalitsuste tähtsad ülesanded. Nii kuulub maavalitsustele 1) järelevalve valdade ja eraorganisatsioonide tegevuse üle, 2) juhiste ja nõu andmine vallaomavalitsustele hoolekande otstarbekohaseks korraldamiseks, 3) valdade vahel tekkivate vaeluste ning lahkarvamiste lahendamine ja 4) vallavalitsuste ning vallavolikogude otsuste ja tegevuse üle antud kaebuste läbivaatamine ja nende otsustamine.

Agaga ühtlasi kõik need ülesanded nõuavad kohapealsete olude tundmist ning nendega arvestamist. Hoolekande alal antud kaebuste lahendamine aga nõuab sealjuures veel kiirust. Need nõuded on aga kõik sellased, milliseid kõige paremine saavad täita ainult rahva poolt valitud usaldusmehed — omavalitsustegelased, kes peavad arvestama rahva nõuetega ja kes ei saa tegutseda nii nagu riigiametnikud, kellel pole tähtsad rahva olulised soovid ning huvid, vaid kes esmajoones püüavad omas tegevuses oma ülemuse soovide järele elada ning asju ajada. Olles sage-

Maavalitsuste hoolekandelised kulud ja hoolekande korralduse administratsiooni kulud suhteliselt.

Jrk. Maavalits. nimeetus	Administ. tootlode		Palk		Kulud 1929/30 a.		Admin. lude % 1929/30 a.	Kulud 1930/31 a.		Admin. lude % 1930/31 a.		
	Osak. juat.	Met- nik	Kuus	aastas	Admi- nistr.	Hoole- kandele		Kokku	Admi- nistr.		Hoolek.	Kokku
1. Harju	1/3	1 1/2	83,—	996,—	2.736,—	33.221,—	35.957,—	7,6	2.736,—	41.350,—	44.086,—	6,2
2. Järva	1/2	1	112,—	1.344,—	2.664,—	47.517,—	50.181,—	5,1	2.664,—	40.276,—	42.940,—	6,4
3. Lääne	1/3	1	64,—	768,—	2.088,—	34.014,—	36.102,—	5,8	2.088,—	36.346,—	38.434,—	5,4
4. Pärnu	1/2	2	100,—	1.200,—	3.840,—	170.618,—	174.458,—	2,2	3.840,—	170.937,—	174.777,—	2,2
5. Petseri	1/4	1 1/2	45,—	540,—	1.140,—	6.620,—	7.760,—	14,7	1.140,—	9.506,—	10.646,—	10,7
6. Saaremaa	1/3	1 1/2	67,—	804,—	1.356,—	20.642,—	21.998,—	6,1	1.356,—	28.163,—	29.519,—	4,6
7. Tartu	1/3	1 1/2	90,—	1.080,—	2.856,—	69.605,—	72.461,—	3,9	2.856,—	74.456,—	77.312,—	3,7
8. Valga	1/3	1/3	50,—	600,—	1.080,—	21.095,—	22.175,—	4,9	1.080,—	25.350,—	26.430,—	4,0
9. Viljandi	1/2	1 1/3	100,—	1.200,—	2.844,—	52.100,—	54.944,—	5,2	2.844,—	60.851,—	63.695,—	4,6
10. Viru	1/3	2	94,—	1.128,—	3.768,—	86.344,—	90.112,—	4,2	3.768,—	97.233,—	101.001,—	3,7
11. Võru	1/3	1	67,—	804,—	2.088,—	77.255,—	79.343,—	4,1	2.088,—	86.771,—	88.859,—	2,4
Kokku:	4	12,7	2.205,—	26.460,—	26.460,—	619.031,—	645.491,—	4,1	26.460,—	671.239,—	697.699,—	3,8

Valgamaa valdade administratsiooni kulud üldiselt ja eriti hoolekande alal 1929/30 aasta aruannete järele.

Järjek. Nr	VALLA NIMETUS	Vallaval. ametnikkude palkade kogusumma	Vallaval. eelarveliste kulude kogusumma	Vallaval. hoolekandeliste kulude kogusumma
1.	Helme	2.588,—	18.552,41	1.632,53
2.	Holdre	1.320,—	5.773,94	655,88
3.	Hummuli	2.535,—	16.416,71	4.427,28
4.	Jõgeveste	1.674,—	9.284,91	2.072,41
5.	Kaagjärve	2.340,—	8.991,45	2.075,99
6.	Karula	2.800,—	17.572,16	5.416,07
7.	Keeni	1.500,—	5.438,92	989,86
8.	Koorküla	1.186,—	6.082,06	763,74
9.	Kuigatsi	4.044,—	22.259,76	6.456,42
10.	Laanemetsa	1.985,10	10.127,62	2.425,91
11.	Laatre	2.580,—	11.675,30	1.996,61
12.	Leebiku	1.064,—	3.550,34	750,60
13.	Lõve	1.020,—	8.623,73	2.669,20
14.	Patküla	2.160,—	11.211,83	3.016,20
15.	Sangaste	3.735,—	26.983,52	5.761,54
16.	Sooru	1.395,—	7.978,90	1.132,30
17.	Taagepera	2.862,—	12.857,09	2.597,84
18.	Taheva	2.079,03	8.251,41	1.705,75
19.	Tõlliste	2.220,—	8.591,22	1.437,13
	Kokku:	41.087,13	220.223,28	47.983,26

dasti koos tegutsenud riigiametnikkudega mitmesugustes komisjonides, olen seda asjaolu isiklikult pahatihti näha võinud.

Lõpuks ei saa märkimata jätta seda suurt tööd, mis maavalitsustel tuleb teha töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alal. Nii korraldavad maavalitsused praegu igasuguste pensionide määramisi ning maksimisi ja nende aruannete koostamisi, mis tublisti tööd annavad. Kui maavalitsused ära kaotada, siis tõusevad kahtlemata keskasutise kulud administratsioonile ka sel alal, sest siis tuleks kogu see töö teha Hasomini Töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse osakonnal ja osalt Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusel, kus suurel määral tuleb koosseisu suurendada. Küll oleks aga otstarbekohane teha muudatusi pensionide väljamaksmiste praeguses korras. Nii, näiteks, praegu vallas elav riigi- või omavalitsusteenijast pensionär peab pensioni kättesaamiseks käima kolmes kohas: vallavalitsuses, kus kirjutatakse lõigendile tõendus pensioniõiguse mittekaoatamise üle, siis maavalitsuses, kus vallavalitsuse poolt kirjutatud tõendise põhjal kirjutatakse lõigendile pensioni väljamaksmise pealkiri (maksukäsk), ja lõpuks Eesti Panga osakonnas, kus raha välja maks-

takse. Asja lihtsustamiseks võiks maavalitsuse vaheaste siin ära jätta ja vallavalitsuse peale panna ka lõigendile maksukäsu kirjutamine. Maavalitsus vabaneks siin üleliigsest ülesandest ja kodanikul ei pruugiks kolm asutist läbi käia.

III. Tervishoiu ala.

Tervishoiu korraldus on meil praegu üks neist vähestest aladest, kus on välja kujunenud enam-vähem puhtal kujul see põhiseaduse nõue, et riigivõimu kohapeal teostatakse omavalitsuste kaudu. See on väljendatud ning kujundatud selgel kujul 1927 a. 16. detsembri Rahva tervishoiu korraldamise seaduses (RT 2 — 1928, art. 8). Seaduse § 1. ütleb, et rahva tervishoiu ja arstliku ala juhtimine ning üldvalve on Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ülesanne, kes seda teostab tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse kaudu. Kuna üldine elanikkude tervishoiu eest hoolitsemine ja seadusliku järelevalve teostamine on maa- ja linnavalitsuste kohustus (§ 12), kellel on oma ülesannete täitmiseks õigus välja anda sundmäärusi (§ 15). Seega on seadus määranud keskvalitsusele tervishoiu üldjuhtimise ja omavalitsustele

Maavalitsuste kulud tervishoiule ja tervishoiu korralduse administratsiooni kulud suhteliselt.

Jrk.	Maavalitsuse nimetus	Administ. tööjõude		Palk	Kulud 1929/30 a.			Kulud 1930/31 a.					
		Osak. juhat.	Amet- nik		kuus	aastas	Admin- nistr.	Tervis- hoiule	Kokku	Admin. lude % 1930/31	Admin- nistr.	Tervis- hoiule	Kokku
1.	Harju	1/3	1/2	72,— 55,—	864,— 660,—	1.524,—	54.329,—	55.853,—	2,8	1.524,—	50.276,—	51.800,—	3,0
2.	Järva	1/4	1/2	64,— 55,—	768,— 660,—	1.428,—	83.668,—	85.096,—	4,1	1.428,—	83.008,—	84.436,—	4,3
3.	Lääne	1/3	1	63,— 85,—	756,— 1.020,—	1.776,—	75.109,—	76.885,—	2,3	1.776,—	76.083,—	77.859,—	2,28
4.	Pärnu	1/2	1/2	100,— 60,—	1.200,— 720,—	1.920,—	27.646,—	29.566,—	6,5	1.920,—	31.091,—	33.011,—	6,0
5.	Petseri	1/4	1/2	45,— 50,—	540,— 600,—	1.140,—	37.237,—	38.377,—	3,0	1.140,—	51.292,—	52.432,—	2,2
6.	Saaremaa	1/3	1/2	53,— 46,—	636,— 552,—	1.188,—	50.120,—	51.308,—	2,3	1.188,—	57.337,—	58.525,—	2,0
7.	Tartu	1/3	1/2	90,— 57,—	1.080,— 684,—	1.764,—	47.468,—	49.232,—	3,6	1.764,—	59.393,—	61.157,—	2,9
8.	Valga	1/3	1/3	50,— 40,—	600,— 480,—	1.080,—	10.651,—	11.731,—	9,2	1.080,—	12.315,—	13.395,—	8,0
9.	Viljandi	1/2	1/3	100,— 42,—	1.200,— 504,—	1.704,—	42.044,—	43.748,—	4,0	1.704,—	43.496,—	45.200,—	3,8
10.	Viru	1/2	1/3	130,— 35,—	1.560,— 420,—	1.980,—	46.718,—	48.698,—	4,1	1.980,—	44.378,—	46.358,—	4,3
11.	Võru	1/2	1/2	100,— 63,—	1.320,— 756,—	2.076,—	30.262,—	32.338,—	6,4	2.076,—	31.840,—	33.916,—	6,1
Kokku		4,2	5,5	1.465,—	17.580,—	17.580,—	455.252,—	472.832,—	3,7	17.580,—	490.509,—	508.089,—	3,5

tervishoiu korraldamise teostamise vastava omavalitsuse piirkonnas.

Seaduseandja on käesoleval juhtumil täiesti õieti talitanud, et just tervishoiu korralduse teostamise on pannud kohalikkude omavalitsuste peale. Sest eriti see ala nõuab kohalikkude olude tundmist, eriti siin ei ole õige üleriiklikult üles seada ühesuguseid norme. Kuid see on ka ala, kus väike omavalitsusüksus ei suuda edukalt või peaaegu sugugi neid ülesandeid täita. Tervishoiu ala korraldus eeldab suuremaid omavalitsusüksusi. Ja sellepärast on ka tervishoiu alalt välja jäänud vallad ja väiksemad alevid. Parajaks üksuseks on käesoleval juhtumil just maavalitsused. Kui räägitakse, et soome vallad teostavad üsna hästi tervishoidu ja sellepärast ka meie valdadele võiks need ülesanded peale panna, mis praegu maavalitsustel, — siis unustatakse ära, et soome vallad on õieti kihelkonnad, suured omavalitsusüksused, kus kuni 20.000 elanikku seisavad valla nimestikus. Ja kuigi ka meie valdu suurendada 10 000—20.000 elanikuni, ei saa õieti meie vallad sellasteks jõulisteks, sest et soome valdadel on peale suure elanikkude arvu veel suured kogukondlikud varandused, mis nendele väga suuri tulusid võimaldavad. Meie valaomavalitsustel puuduvad aga suuremad varad ning ettevõtted ja neid loomulikult ei saa ka siis, kui valdu ühendada.

Pole huvituseta jõuda selgusele, kui suur on praegu maavalitsuste tervishoiu administratsiooni kulud. Minu poolt ametlikult kogutud andmete põhjal koostatud tabeli järele võib seda igaüks ise otsustada. Väljaarvamisel on arvesse võetud, nagu hoolekande alalgi, tööjõududel see murdosa, mis nad oma tööjõust tervishoiu korraldusele pühendavad. Nii, näiteks, kui tervishoiu osakonna juhataja juhib veel hoolekande osakonda ja majandusosakonda, siis järgnevas tabelis on arvestatud ainult $\frac{1}{3}$ tööjõust ja samuti $\frac{1}{3}$ palgast. Sellaselt on arvestatud ka ametnikke.

Neist andmetest selgub, et maavalitsuste administratsiooni kulu moodustab tervishoiu alal 1929/30 a. kohta ainult 3,7% ja 1930/31 a. kohta ainult 3,5%. Igatahes administratsiooni kulu sel alal on äärmiselt väike.

Oletame, et maavalitsused kaotatakse ära ja tervishoidu hakkab teostama keskvallitsus oma ametnikkude kaudu; näiteks nimetame seda keskval. kohapealset esindajat maakonnas maa-arstiks. Vaatame,

kuidas oleks lugu siis adm. kuludega. Praegu läheb maavalitsustel administratsiooni palkadeks kokku üle riigi kr. 1465.— kuus. Maa-arstid saavad praegu keskmiselt kuus palka 130 krooni. Siis hakkaksid nad saama palka vähemalt 200 krooni kuus, — tõus 70 krooni võrra kuus. Peale selle tema kantseleijõu, asjaajaja palk vähemalt 90 krooni kuus. Kokku (kr. 70 + kr. 90 =) kr. 160.— kuus igas maakonnas ehk kr. 1760.— üle riigi palka kuus. Seega läheb siis palkadeks (kr. 1760 — kr. 1465 =) kr. 295,00 võrra kulu kuus ehk kr. 3540,00 võrra aastas rohkem palkadeks, kui praegu maavalitsustel. Peale selle tuleks ka kantselei ülalpidamine palju kallim, kuna praegu tervishoiuosakonnad kasutavad ühiseid ruume maavalitsuste teiste osakondadega.

Kõigest sellest järgneb, et maavalitsuste kaudu tervishoiu korralduse teostamine vastab praegu põhiseaduse, otstarbekohasuse ja kulude kokkuhoiu nõuetele.

IV. Kokkuvõte.

1. Seaduste määrustega praegu maavalitsuste peale hoolekande ja tervishoiu alal pandud ülesanded ning kohustused on sellased, mis õigustavad nii otstarbekohasuse kui ka kulude kokkuhoiu mõttes nende ülesannete ja kohustuste teostamist ning täitmist ka edaspidi maavalitsuste poolt. See vastab ka meie riigi demokraatliku korra poolt eeldatava detsentralistlikule valitsemisviisile.

2. Kinnise hoolekande kohta käsitades statistilisi andmeid näeme, et maavalitsuste poolt korraldatud hoolekanne vastab nõuetele ja on sealjuures tuntavalt vähemate kuludega teostatud, kui riigi keskasutise vastavais asutistes. Valdade sihtühingute abil kinnise hoolekande korraldamine, s. o. lastekodude, vanadekodude jne. ülalpidamine pole teostatav, kuna sellane korraldus on äärmiselt raskepärane. Välisriikides (Soomes), kus sihtühingute kaudu on hoolekande ja tervishoiu asutisi asutatud ning ülal peetakse, ollakse pettunud sellastest sihtühinguist ja tahetakse neist vabaneda.

3. Lahtise hoolekande alal laste hoolekanne võiks samaselt vanade ja vigaste hoolekandele üle viia tervenisti valdade kohustuseks. See ei annaks küll kulude kokkuhoiu suhtes tagajärgi, kuid hoolekande korralduse ühtluse ning asjaajamise selguse ja lihtsuse mõttes oleks see otstarbekohane. Kuid enne seda tuleks riigil

võimaldada vallaomavalitsustele vastav tulu, mis võimaldaks ülesannete täitmist.

4. Järelevalve valdade hoolekande hoolekandeline tegevuse üle ja selle ala otsustarbekohaseks korraldamiseks lähemate juhiste andmine peab jääma maavalitsustele. Nende ülesannete andmine keskvalitsuse kätte pole kuidagi lubatav. Sest hoolekandeline järelevalve ja juhiste andmine nõuab kiirust ja kohapealsete olude tundmist. Neid nõudeid ei saa aga täita keskvalitsus.

5. Tervishoiu korraldamine nõuab nii võrd kohalikkude olude tundmist, et selle ala teostamist ei või kuidagi keskvalitsuse

peale panna. Kohapeal riigiametnikkude kaudu seda teha tuleb kulukam. Ka vallad ei suuda isegi siis mitte teostada tervishoidu, kui neid suurendada. Täiesti otsustarbekohane ning kulude suhtes kokkuhoidlikum on Rahva tervishoiu korraldamise seadusega (R. T. 2 — 1928) loodud kord.

6. Administratsioonile minev kulu on maavalitsustel hoolekande ja tervishoiu alal äärmiselt väike, kuna neil aladel tegetsevate isikute tööjõudu kasutatakse ka muudel aladel (osakondades) ja nendel on ühine ruum ning kantselei maavalitsuse teiste osakondadega.

Maavalitsuste ümbekorraldamise võimalustest — hariduse alal.

E. Rosenberg.

Viru Maavalitsuse Haridusosakonna juhataja.

Nende poolt, kes nõuavad praeguste maavalitsuste kaotamist, rõhutatakse, et need olevat eluvõõrad asutised ja nende ülesandeid võivat täita väga hästi osalt vallaomavalitsused, osalt aga riiklikud keskasutised. Sellega olevat maavalitsuste ülevõlpidamiseks kulutatud summad asjata mahavisatud raha. Selle juures tuuakse meile eeskujuna Soome üheastmelist maaomavalitsust, kuid unustatakse, et Soome vald on oma ulatuse poolest hoopis midagi muud kui meie vald. Kuna meil keskmises vallas on umbes 1500 elanikku, on Soome valla keskmine elanikkude arv umbes 6000 hinge, kusjuures üksikjuhtudel see arv tõuseb üle 20.000. On arusaadav, et sarnane suur omavalitsuseüksus suudab täita palju laialdasemaid ülesandeid kui meie kääbusvald.

Põhjaliku maaomavalitsuste reformi juures võidakse ju rääkida ka meie valla suurendamisest ja mõnelt poolt ongi soovitatud praeguse valla likvideerimist ning kihelkonnavalitsuste loomist, kuid sarnast põhjalikku reformi ei luba teostada kodanikkude laialdastesse hulkadesse juurdunud arusaamised kohaliku omavalitsuse ülesannetest ja piirkonnast. Selle juures tuleb silmas pidada, et nõnda kui Soome valla ajalooliseks aluseks on olnud kihelkond, nõndasama on meie vald ajalooliselt väljakujunenud külakogukonnast, ja neid ajaloolisi aluseid ei saa omavalitsuste üm-

berkorraldamisel ignoreerida.

Nõnda tuleb maaomavalitsuste ümbekorraldamisel meil arvestada ikkagi praeguse vallaga kui algüksusega, kusjuures mõeldav on ainult ühe osa (alla 1000 elanikuga) valdade teiste külge liitmine.

Nüüd tuleks küsida, kas ja millised ülesanded hariduse alal võiksid maavalitsustelt üle minna valdade teostada.

Praegu on maavalitsuste haridusosakondade teostada rida ülesandeid, millel osalt järelevalve, osalt aga üldiste korraldavate ülesannete iseloom. Sarnaste ülesannete hulka kuuluvad: avalikkude algkoolide võrgu koostamine ja selle teostamise järelevalve; koolikohustuse täitmise üldine järelevalve; koolimajade ehitamiseks nõuanne, ehituslaenude nõutamine ja ehituste järelevalve; kasvatuslikkude ning õpetuslikkude küsimuste lahendamine ja õppe- ning kasvatustöö järelevalve; hoolitsemine ja järelevalve, et kõik koolid oleksid varustatud nõuetavate õppevahenditega; õppejõudude ametisse ning ametist lahti registreerimine; tagavaraõpetajate käsutamine ja asetäitjate õpetajate ametisse määramine; avalikkude raamatukogude võrgu korraldamine, raamatukogude instrueerimine ja järelevalve; rahvamajade võrgu korraldamine; välishariduse eest hoolitsemine, kursuste ja pühapäevakoolide korraldamine ning registreerimine; erakoolide, lasteadeade

ning teiste haridusasutiste registreerimine ja järelevalve.

Loetletud ülesandeid ei saa panna valdade peale, sest siis tegelikult kaoks järelevalve kooli ja teiste haridusellu puutuvate seaduste teostamisel, teisest küljest aga kannataks kogu hariduselu areng ühtlase korralduse puudusel.

Samuti ei saa vallad oma peale võtta avalikkude kesk- ja kutsekoolide ülevalpidamist, sest et üksik vald sarnaseid õppeasutisi ülevalpidada ei suuda.

Küll võiks aga tulla kaalumisele küsimus, kas mitte ei oleks otstarbekohane algkooliõpetajate palkade arvestamist ja riigilt palkade krediidi nõutamist täielikult jätta vallavalitsuste hooleks. Kui algkooli õpetajate palkade maksmisest võtsid osa ka maavalitsused, siis oli loomulik, et palkade arvestus sündis m/v. haridusosakonnas, nüüd aga pole selleks olulist vajadust. Loomulikult peaks sarnasel korral vallavalitsuste hooleks jääma ka õppejõudude teenistuskirjade pidamine. Selle tagajärjel väheneks kantseleitöö haridusosakondades ühe ametniku tööjõu võrra igas maavalitsuses.

Eeltoodust selgub, et haridusosakondade ülesandest ainult väikese osa võiks panna vallavalitsuste peale. Kui kaotada maavalitsused, siis peaks neid ülesandeid teostama keskvalitsus — Hariduse- ja sotsiaalministeerium. Ministeeriumi ametnikud, kelle hoolde nende ülesannete tegelik teostamine jääks, ei saaks aga istuda Tallinnas rohelise laua taga, kus neil võimata olla teadlik kohalikkudes oludes ja kodanikkude nõuetes. Ka oleks ülekohtune ja liig kulukas nii vallaomavalitsuse tegelastel kui ka üksikutel kodanikkudel lasta sõita Tallinna vahet igasuguste küsimuste selgitamiseks. Oleks paratamatu praeguste maavalitsuste asukohtades ministeeriumi ametkondade sisseseadmine.

Kuid haridustöö on elav töö. Puudustele ja väärnähtustele sel alal reageerib kodanik väga tundlikult. Sellepärast on tähtis, et seda ala kohapeal ei juhiks mitte ametnik, kelle ülemus kaugel ja kes kodanikkude soovidega üldse ei pruugi arvestada, vaid rahva poolt valitud isik, kes tunneb vastutust valija, s. o. rahva ees. Muidu on kodanikud sunnitud siingi iga tühisema asja pärast kututama ministeeriumi ukselinki, nagu see alaliseks nähtuseks nendel aladel, kus juba praegu tegutsevad kohapeal keskvalitsuse ametnikud ja ametkonnad (Põllutöoministeerium).

Nõnda ei saa otstarbekohasuse seisus-

kohalt kuidagi kaitsta maavalitsuste (haridusosakondade) kaotamist. Kuid sama vildak on ka arvamine, et riigiaparaadi kaudu haridusosakondade ülesandeid saaks teostada odavamalt kui praeguse korra juures. Seda näitab järgnev umbkaudne kalkulatsioon.

Kuna praegu koolide instrueerimise ja revideerimise alal tegutsevad kohtadel koolinõunikud, keda nii-kui-nii tahetakse muuta riigiametnikkudeks, siis võib eeldada, et maavalitsuste kaotamise puhul haridusosakondade ülesannete teostamine kohtadel pannakse ka koolinõunikkude peale, nagu see oli Vene valitsuse ajal (rahvakoolide inspektorid). Sarnasel korral ei saaks aga juttugi olla kavatseltavast koolinõunikkude arvu vähendamisest.

Vene ajal, 1917 a., oli Virumaal 177 algkooli 225 klassikomplektiga. Nende juhtimiseks oli maakond jaotatud 2 rahvakoolide inspektori raiooni, kusjuures keskmiselt ühe inspektori kohta tuli 80—90 kooli 120—130 klassikomplektiga (õpetajaga).

Praegu töötab Virumaal:

185 av. algkooli	393	klassikomplektiga
8 eraalgkooli	10	„
5 keskkooli	32	„
2 kutsekooli	5	„
5 täienduskooli	8	„

Kokku 205 kooli 448 klassikomplektiga.

Kui arvesse võtta seda, et meie tulevased inspektorid - koolinõunikud peavad teostama peale koolide järelevalve ja õpetajate registreerimise veel palju teisi ülesandeid välis- ja sotsiaalse juhtimise jne. alal, millega veneaegsetel inspektoritel vähematki tegemist ei olnud, siis on selge, et meie „inspektorite“ raioonid koolide ning klassikomplektide arvult kuidagi ei saa olla suuremad kui Vene ajal, peaksid aga olema veel vähemad. Igatahes peaks Virumaale ametisse jääma 3 inspektorit ja igalühel neist peaks olema vähemalt asjaajaja-ametnik ning oma kantselei.

Praeguste palganormide juures läheks see maksma:

3 inspektorit à Kr. 3120.—	—	Kr. 9360.—
3 asjaajajat à Kr. 1440.—	—	Kr. 4320.—
Kokku Kr. 13.680.—		

Lisaks sellele kolme kantselei ülevalpidamise kulud.

Kui aga vähendada maavalitsuse liigete arvu viielt kolmele, mis täiesti võimalik, ja õppejõudude palkade arvestus ning teenistuskirjade pidamine üleanda vallavalitsustele, üldiselt aga maksma jääks prae-

gune kord, siis oleks Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelnõu kohaselt võimalik vähendada ka koolinõunikkude arvu ühe võrra.

Sellega oleksid haridusosakonna kulud:

Osakonna juhataja (kes juhatab ühtlasi mõnda teist Maavalitsuse osakonda:

3.120.— — Kr. 1.560.—

2

2 koolinõunikku à 3.120 — — „ 6.240.—

asjaajaja — — „ 1.440.—

ametnik — — „ 1.200.—

Kokku Kr. 10.440.—

Sellega palkade arvel aastas kokkukohid Kr. 3 240. Lisaks sellele aga veel kokkukohid kantselei kulude alal, kuna tegutsema jääks kolme asemel üksainus kantselei.

Täiesti aluseta on aga ka väide, nagu oleks riik oma õppeasutiste ülevalpidamisel kokkukohidlikum kui omavalitsused. Seda näeme juba koolimajade ehitamiste juures. Virumaal on ehitatud kaks keskkoolimaja, mõlemad kaheharulise keskkooli tarvis, ja need läksid maksuma kumbki umbes 90.000 krooni. Samal ajal läks aga Petseri riigigümnaasiumi hoone maksuma üle 400.000 krooni, s. o. üle nelja korra kallimaks.

Samane lugu on keskkoolide ülevalpidamise kuludega. Petseri ja Läänemaa riigi ühisgümnaasiumides maksab 1930/31 aastal 20 klassikomplekti ülevalpidamine eelarvete järgi Kr. 101 406, sellega ühe klassikomplekti ülevalpidamine Kr. 5070.

Samal ajal on kulusid:

Virumaa Rakvere poeglaste gümnaasiumis Kr. 21.363

Virumaa Jõhvi ühisgümnaasiumis „ 26.164

Virumaa Väike-Maarja ühisrealgümnaasiumis „ 20.903

Kokku 16 klassikomplekti kohta Kr. 68.430

Sellega ühe klassikomplekti ülevalpidamine Kr. 4276, s. o. kr. 794 odavam kui riigikoolides, kuigi eeltähendatud riigikoolid on kaheharulised, mille tõttu üksiku klassikomplekti ülevalpidamine just seal peaks olema odavam.

Kokkuvõttes peab tähendama, et ei otsustarbekohasuse ega ka kulude kokkukohi seisukohalt ei saa pooldada maavalitsuste haridusosakondade kaotamist, küll aga oleks võimalik mõningate seaduste ja korralduste muutmiselega asjaajamise korda lihtsustada ning ümberkorraldada, mille tagajärjel väheneksid ka haridusosakondade ülevalpidamise kulud.

Maavalitsuste arvepidamise uus kord.

Kui meie maaomavalitsused 13 aasta eest tegevust alustasid, ei olnud nende ülesanded õieti täiesti selged. Suurem osa maavalitsuse tegevust koondus toidu ja muu varustuse hankimiseks sõjaväele ja elanikkonnale, kuna rahuaja olule vastava tegevuse peale vähe aega üle jäi. Ometi tuli ühes nende operatsioonidega tegutseda ka eelarve täitmise, s. t. hankida maksude näol tulusi ametkonna, õpetajate arstide jne. ülalpidamiseks. See kirju ja mitmekesine tegevus ilma kindlate väljakujunenud kavadeta ei võimaldanudki tekkida kindlakujulist arvepidamise süsteemi, vaid igas maakonnas tegutseti arvepidamise alal nii nagu seda tookordse raamatupidaja oskus võimaldas.

Juuni kuul 1921 a. kutsus Tartu maavalitsuse raamatupidaja kokku esimese nõupidamise maavalitsuste raamatupidamise sihtjoonte ülesseadmiseks ja ühtlustamiseks. Kolmepäevase töö järele, mil-

lest osa võttis Riigi ja Omavalitsuste Raamatupidajate Kolleegiumi esitaja H. Neuhäus ja Riigikontrolli esitajana K. Trukkel, seati kokku kodukord ja vormid, mis peajoonetes siiaajani on kestnud, kuigi Maaomavalitsuste Liidu poolt pea iga aasta korraldatud nõupidamistel neis on tehtud täiendusi vastavalt väljakujuneva olukorraga.

Nüüd on aga Kohtu- ja Siseministri poolt kinnitatud ja Riigi Teatajas Nr. 12 s. a. avaldatud uus kord maavalitsuste arvepidamise alal, mis siiaaegsesse tegevusesse nii mõnedki muudatused toob. Ja kahjuks peab ütlema — muudatused mitte alati asja kasuks.

Kõige pealt lubatagu lühidalt vaadelda uue korra maksmapaneku eellugu. Juba läinud suvel oli Kohtu- ja Siseministri valmis maavalitsuste arvepidamise korra kava, mis saadeti kõigile maavalitsustele ja Maaomavalitsuste Liidule arva-

mise avaldamiseks. Liidu korraldusel peeti 15. septembril ära maavalitsuste raamatupidajate koosolek, kus, arvesse võttes tõelisi vajadusi ja tööjõu kasinust, mis maavalitsustel võimalik rakendada raamatu- ja arvepidamisele, kavas terve rida parnadusi tehti, millistest aga tähtsamaid ministeeriumi poolt on tähele pannenemata jäetud.

Maavalitsuste arvepidamise kavaks on võetud kahekordne süsteem eelarve alusel budžetiliselt arvestamisega. Terve arvepidamine maavalitsustes on koondatud maksmapandud kava järele keskarvepidamisesse, kusjuures üksikutes suuremates eriettevõtetes ka oma arvepidamine võib olla, mis aasta lõpuks omad tulemused keskraamatupidamise aruandesse üle anab. — Kuna vallavalitsuste raamatupidamises maksma on pandud kahekordne arvepidamine eelarvelise arvestusviisiga, missugune niihästi vallasekretäridele kui ka revidentidele sijaajani palju peavalu on sünnitanud, siis peab rõõmuga ära märkima, et maavalitsustes Ministeerium sellest eelarvelisest arvestamisest loobunud on ja seda asjale ainult kasuks.

Maksmapandud arvepidamise korra üldkondikava vastu ei saa üldiselt vaielda, sest ta baseerub pea neil põhimõtetel, mis aastate vältel maavalitsuste raamatupidajate poolt väljatöötatud. Kuid liigne formaalsus, mida uus kord ühes ja teises arvepidamise üksikasjas maksma paneb, tekitab hulk asjatut tööd.

Kõigepealt on Ministeeriumi arvepidamise kavas pearaamatu arvete seas varandusseisu kasvamise ja kahanemise arve, mis on asjata vahelüli varanduse, võlgade ja varanduskapitali arvete vahel. Paljude operatsioonide puhul muutub selle arve kaudu korrespondeerimine tülikaks ja nõuab palju asjata tööd, millise asjaolu peale maavalitsuste raamatupidajad asjatult tähelepanu juhtisid. Samuti osutub asjatuks arveks eelarveliste puudujääkide ja ülejääkide arve, mille aset sama hästi täidab eelarve täitmise arve, sest selle arve saldo võib ometi aasta lõpul sama hästi rääkida asjatundjale, kas eelarve on täidetud puudu- või ülejäägiga, kui eelmise arve saldo. Arvepidamises võhikule ei ütle aga need mõlemad arved ehk nende saldod midagi. Ka valla- ja alevivalitsustele edasiantavate tulumaksu ja viinamüügist saadavate toetusrahade eraldamine eriarvetele pearaamatus on asjata töö süvendamine, sest sisuliselt on need rahad samad üleminevad summad, nagu on Punase

Risti ja Kultuurkapitali maksud, mitmesugused tagatised ja paljud muud summad, millised on koondatud „üleminevate summade arve“ nimetuse alla. Raamatupidajate vastuväidetest hoolimata ei ole aga pearaamatu arvete kavas võetud asutuste ja isikute arvet, teise sõnaga, Ministeeriumi kava ei luba aktiivseid üleminevaid summe, kuna tegelikult maavalitsuste töö juures need möödapääsmatud on.

See kõik muudab aga pearaamatu arverikkaks ja seetõttu ei oma bilanss vajalikku kompaktsust.

Abiraamatutest tundub täiesti asjatuks kinnisvarademaksu raamatupidamine. Nagu teada, peetakse kinnisvarade maksuraamatud valla- ja alevivalitsustes, kus selguvad ka kuu ja aasta kokkuvõtted, milliste kohta antakse aruandeid perioodiliselt. Neid raamatuid kontrollivad kõige pealt maavalitsused, siis riikline maksuaparaat. Nendes raamatutes arvestatakse võlad koostatult ühele arvele ja raha äratoomisel maavalitsuse kassasse ei näidata ka seetõttu, millise aasta maksuvõlad ja palju nimelt iga aasta eest maksetakse. Kuid maavalitsustes peetava kinnisvarademaksu raamatus nõutakse arvepidamise korra § 55 alusel äranäitamist, milliste eelmiste aastate kinnisvarademaksu ja kui palju peab maksma jooksva aasta kinnisvarademaksu, samuti kunas, kui palju ja milliste aastate kinnisvarademaksu võlgasid nende viivitusprotsente iga vald tasunud, kunas ja kui palju tasunud jooksva aasta kinnisvarademaksu ja lõpuks milliste eelmiste aastate kinnisvarademaksu võlgasid ja kui palju ning kui palju jooksva aasta kinnisvarademaksu jäi aasta lõpuks igalt vallalt saada. Kust peab raamatupidaja need andmed võtma, kui valdade maksukaaskirjad neid ei sisalda, on täiesti arusaamata, nagu on arusaamata üldse nõue selle raamatu pidamise kohta. Kui tahetakse teada, palju maavalitsusel jäi aasta lõpuks kinnisvarademaksu saada, nõudku valdadelt aruanded ja nende kokkuvõtte on ju ometi küllalt, ja võib ütelda, ainuke kindel alus saadaolevate tulude arvelevõtmiseks eelarve debitooride arvel.

Meil kaevatakse alatasa, et omavalitsused kipuvad laiutama, tehtakse asjata tööd ja peetakse asjata ametnikke. Eesti suuremates maaomavalitsustes on, nagu selgunud raamatupidajate nõupidamistel, aastas 20.000—25.000 kassa ja memoriaaloperatsiooni, mis ometi vaja on süsteemi-

kohaselt mitmesugustest põhi- ja abiraamatutest arvestada, eelarvutada ja aruannetesse seada. See on hiigla töö, kuid sellega saavad maavalitsustes hakkama 1—2 raamatupidajat, kes sellejuures veel hulk lisatöösi on kohustatud tegema. — Kuid nagu eelpool nägime, kipuvad just järevalve ja valitsusorganid asjaajamist keeruliseks ajama tööga, mida tihti palju

lihtsamalt, kuid samade tulemustega saab ära teha.

Üldiselt tuleb siiski tervitada sundusliku kodukorra maksmapanekut puuduste peale vaatamata, sest see annab tegelikkudele töönimestele võimaluse juhtida tähelepanu kirjatähes väljendatud nõudmistele siis, kui seda vaja peaks tulema.

Heino.

Eluvõõras ja segadusi tekitav korraldus.

Jõuvankrite seaduse elluviimise määrase põhjal registreeritakse jõuvankreid kõigis maavalitsustes ning Tallinna, Tartu ja Narva linnades. Registreerimisel (mis võib sündida omaniku enese äranägemisel ükskõik missuguses neist 14-st reg. asutustest) antakse jõuvankrile registreerimismärk (sõidunumber), millel on numbri ees igal reg. asutusel isesugune eraldusmärk: Harju maavalitsusel — täht H, Järvamaa m/v. — J jne. See eraldusmärk on väliseks tunnuseks, et jõuvanker on vastavas asutuses registreeritud ja kuulub selle asutuse kontrolli alla.

Missuguses korras jõuvanker tarbekorral võib ühe registreeriva asutuse alt teise alla üle minna, selle kohta Jõuvankrite seaduse elluviimise määrus juhtnööre ei anna. Küsimuse on sellepärast lahendusele võtnud Teedeministeeriumi Maantee- ja Ehituse osakond ja oma ringkirjaga 25. sept. 1929 a. nr. 1010 järgmise korralduse teinud: „Jõuvankrite seaduse elluviimise määruste (R. T. 45 — 1929) põhimõtteks on võetud alalised autonumbriid igale autole, kui ta liikumiselt ei kõrvaldata kõlbmatuse või alaliseks välja- maale väljaveo läbi. Seda aluseks võttes ei tule uut registreerimise märki jõuvankrile anda, kui ta ühe registreerimise asutuse alt teise alla üle soovib tulla. Jõuvanker jääb, nii nagu üleval üteldud, endise registreerimise märgiga ja uus registreerimise asutus hakkab jõuvankri omanikult nõudma jõuvankri maksu peale jõuvankri eest endises registreerimis- asutuses makstud jõuvankri maksu täht- aja lõppu.“

See korraldus on täiesti eluvõõras ja ei tohiks elluviimist leida eestkätt järgmistel põhjustel:

1) Ringkirjaga tehtud korralduse täideviimisel kaob võimalus välise registreerimismärgi järele otsustada, missuguses

asutuses jõuvanker on registreeritud. Juhustel, kui jõuvankri omanikku ja selle elukohta on vaja väga kiirelt kindlaks teha (näit. kuriteo jälgimise puhul), on sarnane asjaolu täiesti lubamata. Jõuvankri omaniku ja tema elukoha üle teadete saamiseks pööratakse loomulikult selle registreeriva asutuse poole, mille märki jõuvanker kannab. Sealt on ta aga eeltähendatud korralduse põhjal maha registreeritud — ülemineku puhul teise reg. asutuse alla. Niisuguseid üleminekuid võib autoomanik, iseäranis kui tegemist kurikalduvustega isikuga, teha lõpmatu- seni — läbi käia kõik 14 registr. asutust mitte ainult üks, vaid mitu korda. Ja jäl- gijal tuleb tema nime ja elukoha teada- saamiseks läbi kuulata reg. asutustest jär- jekorras kõik need üleminekud, enne kui ta jõuab asutuse, kus jõuvanker viimati registreeritud ja kust tarvilikke teateid saab. (Vahepealsetel asutustel puuduvad teated, kas omanik ja tema elukoht veel endine.) Selleks võib aga ka telefoni kau- du kuluda mitte ainult tunde, vaid päevi, ja selle aja sees võivad teated kaotanud olla iuba igasuguse väärtuse.

2) Registreeriva asutuse erimärk jõu- vankril on väliseks tunnuseks, et see jõu- vanker käib ka vastava asutuse kontrolli alla jõuvankri korrasoleku seisukohalt. Seepärast pole loomulik ega asutusele vastuvõetav, et seda tunnusemärgi võiks jõuvanker edasi kanda ka siis, kui ta on läinud teise registr. asutuse alla ja endine asutus jõuvankrit enam kontrollida ega tema korrasoleku eest vastutada ei saa. Kui näiteks jõuvanker, mis kannab numbri juures erimärgi H, eeltähendatud korralduse alusel üle viiakse Harjumaalt mõne teise registr. asutuse alla ja seal liikumiskõlbmatuks muutub ning selle ta- gajärjel mõne raske õnnetuse tekitab, siis süüdistab avalik arvamine nõrgas järele-

valves mitte seda registr. asutust, kelle alla jõuvanker õnnetuse ajal tegelikult kuulus, vaid just seda asutust, kelle registreerimise märki jõuvanker kannab.

3) Korralduse elluviimine paiskaks segamini jõuvankrite registrid ja teeks väga raskeks nende käsitamise, sest registrisse tuleks täiesti juhuslikus järjekorras vahele võõraste registreerimismärkidega jõuvankreid. Üksikuid jõuvankreid võiks sarnasest registrist üles leida ainult terve registri läbilugemisel. Seda pahet ei saaks kõrvaldada ka siis, kui iga registreeriv asutus võtaks tarvitusele iga registreerimismärgi liigi jaoks eraldi registri (s. o. 14 registrit senise 1 asemel igas asutuses ehk $14 \times 14 = 196$ registrit kõigis registreerivais asutustes kokku). Numbrite järjekorda saaks siis pida küll selles registris, kuhu kantakse asutuse enese erimärgiga varustatud jõuvankrid, kuid muudesse registritesse tuleks kanda jõuvankreid täiesti juhuslikus järjekorras, selle järele, missuguste numbritega neid teistest registreerivaist asutustest „üle antakse“.

4) Jõuvankrite seaduse elluviimise määruste §§ 27 ja 28 põhjal peab jõuvankri registreerimismärk (number) kandma ka vastava registreeriva asutuse templi, mida tuleb aegajalt uuendada. See uuendamine oleks aga väga raskelt läbiviidav teistest asutustest väljaantud märkide suhtes, sest registreeriv asutus ei ole õigustatud selleks otstarbeks võõraste asutuste templeid omale soetama.

5) Maanteede ja Ehituse osakonna korraldus, et jõuvanker peab ühe registreeriva asutuse alt teise alla üle viidama endise registreerimismärgiga, ei leia tegeliku elu seisukohalt üldse mingit õigust. Registreerimismärgi iga ei ole kuigi pikk. Ta muutub õige ruttu kulunuks ja näotuks ja nõuab aegajalt uuendamist. Ülemineku korral ühe asutuse alt teise alla oleks omanikul sünnis juhuse omade jõuvankritele uut märki saada ja ta vahetaks selle meeldi. Eeltähendatud korraldus teeb aga märkide uuenduse vahest üldse võimatuks. Sest mujalt ületunud jõuvankritele peaks registreeriv asutus tellima uued numbrid endiste registreerivate asutuste kaudu, et märgid saaksid samaliigilistega ühtlased ja neil oleks vastava asutuse tempel. Sarnase äärmiselt tülika ja kuluka tellimise täitmisest võib aga endine registreeriv asutus lahti ütelda, kuna üleläänud jõuvankri suhtes temal enam kohustusi ei ole.

6) Seni on olnud põhimõtteks, et registreeriv asutus nõuab jõuvankrit mak-su, niikaua kuni see jõuvanker selle asutuse registreerimismärki kasutab. Eeltähendatud korraldus aga võimaldab jõuvankreid teise asutuse alla viia ühes mak-suvõlgadega, mis võisid tekkinud olla endise asutuse viivitusest või hooletusest. Uuel asutusel võib tekkida tasumata maksude tagantjärele sissenõudmisel õige suuri raskusi, mida pole õige tema peale veeretada. Paljudel juhtudel aga võivad mõned maksumummad sarnase korra juures üldse riigile kaduma minna.

Tegelikult aga kipub see imelik korraldus siiski omale eluõigust nõudma, ähvardades tuua jõuvankrite registreerimisse ja maksu nõudmisse suuri segadusi, mida pärast on väga raske lahendada. Mõned registreerivad asutused, näit. Tallinna linn, kus jõuvankreid on registreeritud väga rohkesti, on viimasel ajal hakanud selle korralduse järele käima, teistele asutustele „üle andes“ oma registreerimismärgiga varustatud jõuvankreid ühes maksuvõla sissenõudmise kohustusega.

Harju maavalitsus esitas sel puhul Teedeministeeriumile 10. dets. 1930 a. nr. 1974 all pikema märgukirja, paludes kõneall olevat korraldust muuta ja asendada seda vastuvõetavamate juhtnõõridega. Märgukirjast on ärakiri saadetud ka kõigile teistele jõuvankreid registreerivaile asutustele. Märgukirjas avaldatud mõtted kiideti maavalitsuste teedeosakondade juhatajate nõupidamisel 17. dets. l. a. ühe-meelselt heaks.

Märgukirjale andis aga sama Maantee- ja Ehituse osakond, kelle korraldust paluti muuta, 12. märtsil s. a. nr. 1258 all järgmise lühikese ringkirjaliku vastuse: „Tähendades Harju maavalitsuse kirjale 10. dets. m. a. nr. 1974, teatab Maanteede ja Ehituse osakond, et tema ei pea võimalikuks muuta osakonna ringkirja 25. septembrist 1929 a. Nr. 1010 määratud korda, millest palub täpselt kinni pidada, kuni küsimus ei ole võetud revideerimisele ühes teiste küsimustega, mis võivad endaga kaasa tuua Jõuvankrite seaduse ja selle elluviimise määruste muutmise.“

Nii siis — eluvõõras ja arusaamatu korraldus, mida seni võeti kahtlevalt ja millest kuidagi katsuti mööda pääseda, tahetakse tingimata ellu viia, küsimata sellest, missuguseid tagajärgi see toob. See on selge näide, kuidas vahest asjast saadakse aru keskkohas, olles eemal tegelikust elust ja tema nõuetest.

Ometi võiks selle asja lahendamine olla väga lihtne. Kõneall oleva korralduse asemel võiks ministeerium ilma ühegi seaduse muutmiseta panna maksma, näiteks, järgmise korra: Jõuvankri asukoha muutmisel ja omaniku sellekohasel soovil saadab registreeriv asutus kõik tarvilikud andmed jõuvankri uue asukoha registreerivale asutusele, kus jõuvanker uuesti registreeritakse ja uute vastavate märkidega varustatakse, endised märgid aga ära võetakse ja hävitatakse, sellest endisele asutusele teatades, — jõuvankri registrist kustutamiseks. Sarnane kord oleks kõige lihtsam ja ei tekitaks mingisuguseid arusaamatusi.

Maanteede ja Ehituse osakond motiveerib oma imelikku korraldust sellega, et tema arvates „Jõuvankrite seaduse elluviimise määruste põhimõtteks on võetud alalised autonumbrid igale autole, kunigi ta liikumiselt ei kõrvaldata“. Kuigi sarnane oletus ei taha arvustust välja kannatada, sest neil laialise tähtsusega mää-

rustel on ikkagi suuremaid põhimõtteid, mis muu hulgas ka eraldusmärkidest kinnipidamist nõuavad ja nende segipaikamist ei luba, — on registreerivad asutused sunnitud praeguses olukorras Maanteede ja Ehituse osakonna poolt näidatud „põhimõttega“ arvestama. Kui nad aga tahavad selle „põhimõtte“ teostamisel tekkivaid segadusi ära hoida, siis peavad nad paratamatult seda „põhimõtet“ omal käel „tõlgitsema“. Nimelt tuleks iga jõuvanker, mis tahetakse asukoha muutmise puhul ühe registreeriva asutuse alt teise alla üle viia, üleviimise momendiks lasta omanikul endises registreerivas asutuses liikumiselt kõrvaldatuks kuulutada ja temalt senised registreerimisemärgid ära võtta. Siis oleks ta õigustatud uues asutuses vastavad uued registreerimisemärgid saama. See töö oleks küll liiga keeruline ja annaks kilplaste töö mulje, kuid segaduste ärahoidmiseks sunnivad praegused korraldused omavalitsusi sarnastele teedele asuma. K. P—r.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 15. Tasuta kohtade kohta pidudel politsei esindajatele.

Avalikkude ettekannete seaduse § 7 (R. T. 43 — 1923 a.) näeb ette politsei esitajale kaks tasuta kohta. Kas tuleb seda nii mõista, et kui kohal on kaks politsei esitajat, või tuleb anda ka kohal oleja politsei esitaja abikaasale (või perekonnaliikmele) tasuta koht? Juhatuse liige.

Vastus:

Tasuta kohad antakse sellekohasel nõudmisel ainult politsei esindajale valve teostamiseks.

Küsimus Nr. 16. Aruande nõudmisest päranduse tombu hooldajalt vallakohtu sead. II jao § 253 p. 6 ettenähtud juhustel.

Vallakohtutel tuleb anda ärasurnud asunikku päranduse tombu hooldajatele arutihti lubasid välja riigilt hoonete ehituslaenu tegemiseks ja vana talupidajate päranduse tombu hooldajatele Maapangast hüpoteegi laenu saamiseks. Kas tuleb hooldajatelt nõuda aruandeid nende laenude äratarvitamise kohta?

Vastus:

Tuleb anda aru aastaaruandes.

Küsimus Nr. 17. Liivimaa Talur. Sead. maksvuse kohta.

Kas Liivimaa Talur. Seadus 1860 a. §§ 953 kuni 972 on veel maksvad ja tuleb end. Liivimaa vallakohtudel nendega arvestada hooldamise ja eestkostu asjades või loetakse nad kaotatuks Seisuste Kaotamise Seadusega?

Vastus:

Riigikohtu üldkogu seletuse (Riigik. ots. 1926 a., Nr. 61) järgi, on oma maksvuse kaotanud, alates

Seisuste Kaotamise Seaduse avaldamise päevast Riigi Teatajas, Liivimaa ja Eestimaa seadustes sisalduvad määrused eraõiguse alal, mis põhjenevad talurahva seisusel. Arvestades seda, tuleb järeldada, et küsimuses tähendatud eeskirjadest on maksvuse kaotanud need, mis põhjenevad talurahva seisusel, kuna teised, mis kooskõlas B. E. S. III k. ja vallakohtu seaduse eeskirjadega on maksvad.

Küsimus Nr. 18. Vallakohtuliigete päeva- ja sõidurahade kohta.

Kohtuministeeriumi seletuse järele 25. okt 1919 a Nr 38, (RT. Nr. 81 — 1919) on vallakohtu liikmed ja sekretär õigustatud asjaosaliste isikute ehk varanduse kulul saama päeva- ja sõiduraha, kui nad kohtu käsutäitjatena välja sõidavad. 1919 a. maksusel olnud norm ei vasta enam praegustele oludele; kohtuministeeriumi poolt pole uusi norme maksma pandud, loobub ka vallavalitsus valla kulul välasoõitudeks kütühobuse andmisest, samuti pole ka hilisemalt riigiteenijate suhtes maksma pandud ametisõitude tasu seadustes öeldud, et vallakohtunikud oleksid üheväärilisteks arvatud riigiteenijatega päeva- ja sõiduraha suhtes. — Või on siiski arvatud?

Palun seletada, missugusel määral ja millise seaduse alusel on õigustatud vallakohtu ametnikud praegusel ajal sõidu- ja päevaraha saama, kuna liig väike palk — 2—5 krooni kuus — ei võimalda kütühobust palgata. Kohtuliige.

Vastus:

Praegu puuduvad sellekohased seaduslikud eeskirjad. Kohtu seaduse § 143¹ — maksvus on küsitav.